

ну, парну чи групову проектну діяльність, а за тривалістю такий проект може бути короткочасним або середньої тривалості залежно від обраної теми та поставлених завдань, що визначатимуть обсяги і зміст проекту.

Результатом такого поетапного формування готовності студента до застосування проектної технології очікується усвідомлене оволодіння методикою організації проектної діяльності учнів у межах загальноосвітньої школи як під час вивчення окремих навчальних предметів, так і у виховній роботі. Така робота сприяє формуванню технологічної компетентності майбутнього педагога, яка складається з розуміння сутності технологічного підходу та основних шляхів запровадження інноваційних освітніх технологій у практику навчально-виховного процесу.

Висновки. Підготовка студентів ВНЗ педагогічного профілю до інноваційної педагогічної діяльності має здійснюватись на основі інтеграції теоретичних знань прагматичного характеру з відповідними уміннями, ефективного формування яких забезпечується під час практичних занять та різних видів педагогічної практики. На прикладі опанування студентом методики використання проектної технології розкривається загальна логіка його професійної технологічної підготовки.

Література

1. Беляєв С.Б. Теоретичні основи педагогічної технології : навч. посіб. / С.Б. Беляєв. – Харків : ХНУ, 1996. – 96 с.
2. Педагогические технологии : учебное пособие для студентов педагогических специальностей / [М.В. Буланова-Топоркова, А.В. Духавнева, В.С. Кукушин, Г.В. Сучков]. – М. : ИКЦ “МарТ” ; Ростов н/Д : МарТ, 2006 – 336 с. – (Серия “Педагогическое образование”).
3. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології : навч. посіб. / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов. – Харків : Колегіум, 2005. – 224 с.

БИКОВСЬКА О.В.

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Істотні соціальні, економічні, політичні зміни, що відбуваються в Україні, інтеграція до європейського та світового освітнього простору зумовили трансформацію позашкільної роботи в позашкільну освіту й закріплення її нового правового статусу як складової системи освіти.

Законодавчою основою забезпечення права кожного на здобуття позашкільної освіти є Конституція України. Державну політику у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально-економічні, організаційні, освітні та виховні засади визначають Закони України “Про освіту”, “Про позашкільну освіту”, “Про охорону дитинства” тощо.

Загальні концептуальні положення щодо змісту й форм позашкільної освіти, її організації та стратегії розвитку встановлюють Національна доктрина розвитку освіти, Концепція позашкільної освіти та виховання, Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття), Програма розвитку позашкільних навчальних закладів на 2002–2008 рр. та інші нормативні документи. Зокрема, у Національній доктрині розвитку освіти серед найважливіших проблем визначено розвиток позашкільної освіти та цілісної міжгалузевої багаторівневої системи позашкільних навчальних закладів різних типів і профілів для забезпечення розвитку здібностей і таланту обдарованих дітей та молоді.

На практиці позашкільна освіта в Україні забезпечується закладами освіти, культури, мистецтва, фізкультури та спорту тощо. Особливе місце серед них за-

ймають позашкільні навчальні заклади, які можуть швидко, мобільно реагувати на зміни, надавати дітям широкі та нетрадиційні можливості для покращення якості їх життя та інтенсивного формування позитивного ставлення до нього й передбачають активну взаємодію та співпрацю дорослих і дітей.

У позашкільних навчальних закладах залучення учнів до освітньої діяльності відбувається в невимушеному навчально-виховному процесі за умов вільного вибору особистістю не лише закладу, а й педагогів, відповідно до своїх уподобань, нахилів та інтересів.

Згідно з даними офіційних статистичних джерел, в Україні у 2006 р. функціонувало понад 4 тис. позашкільних навчальних закладів різних типів, серед яких у системі освіти діяло близько 1,5 тис. закладів. У позашкільних навчальних закладах навчалося понад 1,2 млн учнів (вихованців, слухачів). Фактично кожна третя дитина здобувала, крім загальної, позашкільну освіту в позашкільних навчальних закладах. Працювало понад 75 тис. гуртків, секцій, творчих об'єднань з різних напрямів позашкільної освіти (художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристично-краєзнавчий, гуманітарний, фізкультурно-спортивний тощо).

Аналіз наукових і методичних джерел з питань позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів свідчить про наявність досліджень її різних аспектів, представлених у історичних і сучасних працях.

Водночас аналіз теоретичних джерел, практики позашкільної освіти показали, що існуючі розробки та практичні рекомендації не відображають з достатньою повнотою основні положення щодо змісту й методики позашкільної освіти, методології діяльності позашкільних навчальних закладів в Україні в сучасних умовах. Недостатня розробка теорії гальмує подальший розвиток практики позашкільної освіти, а отже, і ряду важливих питань, пов'язаних з діяльністю позашкільних навчальних закладів. Таким чином, на сьогодні в позашкільній освіті наявні суперечності між:

- законодавчо визначеним статусом позашкільної освіти та відсутністю цілісних досліджень щодо теоретико-методичних основ позашкільної освіти;
- соціальним замовленням на позашкільну освіту й недостатньою розробленістю нових науково обґрунтованих підходів до її організації та здійснення;
- орієнтацією сучасної педагогічної науки та практики на впровадження нових підходів і недостатньою модернізацією змісту, організаційних форм і методів позашкільної освіти, діяльності позашкільних навчальних закладів;
- потребою врахування особливостей становлення й розвитку позашкільної освіти в Україні, зарубіжного досвіду та недослідженістю цієї проблеми в досвіді інших країн.

Необхідність усунення виявлених суперечностей зумовили актуальність і доцільність розробки теоретико-методичних основ позашкільної освіти в Україні. Дослідження проведено Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова, у ході наукових робіт за підтримки грантів Президента України, Державного фонду фундаментальних досліджень.

Мета статті – висвітлити теоретико-методичні аспекти позашкільної освіти.

Аналіз теоретичних положень позашкільної освіти показав, що вона являє собою багатоаспектний об'єкт досліджень, що базуються на системі наукових ідей, положень, концепцій, які становлять основу педагогіки та пов'язані з такими науками, як психологія, філософія, соціологія, фізіологія, економіка, кібернетика тощо.

Узагальнюючи підходи міжгалузевої інтеграції наукових знань, на основі системного аналізу теоретичних засад і практичної реалізації позашкільної освіти ми

встановили, що *позашкільна освіта* – це складова системи безперервної освіти, цілеспрямований процес і результат навчання, виховання, розвитку й соціалізації особистості у вільний час у позашкільних навчальних закладах та інших соціальних інституціях. *Теоретико-методичні основи позашкільної освіти* розглядаються як головні положення про позашкільну освіту, що забезпечують розробку її мети, завдань, змісту, форм і методів. Таким чином, позашкільну освіту ми розуміємо як процес і результат, а також як систему.

Науково-методологічне обґрунтування позашкільної освіти як системи показало, що вона є системним об'єктом, соціальним інститутом, який розвивається й функціонує, зберігаючи свою сутність при зміні змісту та структури.

Система позашкільної освіти в загальнометодологічному аспекті – це сукупність положень, що є предметом теорії систем, системного підходу, системного аналізу. Щодо системи позашкільної освіти найбільш доцільно застосувати такі поняття, як: елемент, компонент, підсистема, середовище, характеристика, стан, структура, модель, зв'язки.

Узагальнюючи різні підходи щодо опису системи позашкільної освіти, ми провели аналіз на трьох рівнях: з позиції розуміння системи позашкільної освіти як підсистеми; з позиції зовнішніх, цілісних якостей, що їй притаманні; з позиції внутрішньої будови й внеску кожного компонента у формування цілісних якостей системи.

У дослідженні встановлено, що *системоутворювальним фактором системи позашкільної освіти* є освітня діяльність у вільний час. *Структурними компонентами позашкільної освіти* є:

- *організаційні*: нормативно-правові, організаційно-управлінські, кадрові, науково-методичні, фінансові та матеріально-технічні;
- *змістові*: природа, суспільство, культура, техніка, спорт;
- *методичні*: мета, зміст, форми, методи, засоби;
- *процесуальні*: навчання, виховання, розвиток, соціалізація;
- *функціональні*: дозвілля, пізнання, творчість;
- *діяльнісні*: художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристично-краєзнавчий, гуманітарний тощо;
- *інституціональні*: навчальні заклади, заклади культури, спорту; сім'я; суспільні організації.

Слід зазначити, що кожен із цих компонентів є самостійним і являє собою систему нижчого порядку.

У визначенні та розробці ефективної в сучасних умовах методики позашкільної освіти є доцільним використання компетентнісного підходу як такого, що зумовлений забезпеченням якості позашкільної освіти, критеріїв її оцінювання та організації навчально-виховного процесу й управління ним. Встановлено, що *компетентнісний підхід у позашкільній освіті* – це підхід, що базується на застосуванні в меті, завданнях, змісті, формах та методах позашкільної освіти компетентностей особистості. При цьому *компетентність* ми розглядаємо як особистісну характеристику людини, яка повноцінно реалізує себе в житті, володіючи відповідними знаннями, вміннями, навичками, досвідом та культурою.

У структурі компетентностей, що становлять основу реалізації компетентнісного підходу в позашкільній освіті, необхідно виділити такі:

1. Пізнавальна компетентність – компетентність, спрямована на оволодіння знаннями про культуру, природу, техніку, суспільство.
2. Практична компетентність – компетентність, спрямована на формування практичних вмінь і навичок особистості.

3. Творча компетентність – компетентність, спрямована на розвиток творчої діяльності, здібностей, нахилів і уяви особистості.

4. Соціальна компетентність – компетентність, спрямована на загальну культуру особистості, здатність до співпраці, самореалізацію та самовизначення.

Застосування цих компетентностей у методиці позашкільної освіти забезпечить оволодіння поняттями, знаннями, розширення наукового світогляду; формування практичних умінь і навичок; розвиток здібностей, нахилів, майстерності, уяви, творчості; загальну культуру особистості, вихованість, здатність до співпраці, прийняття рішень.

Для більш ефективної реалізації методики позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу нами було структуровано напрями позашкільної освіти за відповідними спеціалізованими профілями навчання. Так, художньо-естетичний напрямок позашкільної освіти включає хореографічний, музичний, театральний, художній профілі навчання: науково-технічний – початково-технічний, спортивно-технічний, предметно-технічний, інформаційно-технічний, художньо-технічний, виробничо-технічний; еколого-натуралістичний – екологічний, біологічний, сільськогосподарський, лісогосподарський, медичний, хімічний; туристично-краєзнавчий – краєзнавчий, туристичний, спортивний; гуманітарний – суспільний, філологічний і соціальний. Ця методика розкриває мету, зміст, форми, методи та засоби позашкільної освіти.

З'ясовано, що серед організаційних форм і методів найбільш оптимальними в методиці позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу є групова та індивідуальна робота. При цьому у формуванні компетентностей найкращий педагогічний ефект дає застосування форм і методів, структурованих за чотирма етапами: пізнавальний, практичний, творчий, соціалізаційний.

Висновки. Отже, у сучасних умовах постає питання не про часткове вдосконалення окремих аспектів позашкільної освіти, а про підвищення її ролі та якості загалом як багатоаспектного суспільного явища, що містить соціальні, психолого-педагогічні, економічні та інші характеристики.

Література

1. Биковська О.В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи : монографія / О.В. Биковська. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2008. – 336 с.
2. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : наук.-метод. посіб. / за ред. І.Г. Єрмакова. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640 с.
3. Освіта України: нормативно-правові документи : зб. нормат. док. / голов. ред. В.Г. Кремень. – К. : Міленіум, 2001.
4. Подласый И.П. Педагогика : учебник / И.П. Подласый. – М. : Высш. образование, 2006. – 540 с.
5. Позашкільна освіта в Україні : навч. посіб. / О.В. Биковська, С.В. Бут, О.П. Дмитренко [та ін.] ; за ред. О.В. Биковської. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. – 224 с.
6. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка : навч. посіб. / Т.І. Сущенко. – К. : ІСДО, 1996. – 144 с.
7. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

БІЛИК В.М.

ПИТАННЯ ДІАЛЕКТИЧНОЇ ЄДНОСТІ МОРАЛЬНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ УКРАЇНИ (ДО ХІХ СТОЛІТТЯ)

У контексті нових завдань розвитку сучасної освіти України перед школою й суспільством постають нові вимоги – створення умов для формування в дітей і молоді моральних цінностей, розвитку творчих здібностей, виховання активних, ви-